

УДК 004:371(477).001.6

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ****Сєдов А.О.****Департамент інновацій та трансферу технологій
Міністерства освіти і науки України**

Освіта, як одна з найважливіших складових суспільства, з одного боку залежить від процесів, що відбуваються в ньому, повинна швидко реагувати і відповідати стану науково-технічного процесу, тенденціям розвитку економічної сфери країни, з іншого, безумовно, впливає на всі прогеси і сторони життя оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує певні життєві погляди. Тому, особливої уваги заслуговує сучасний стан, проблеми впровадження і перспективи інноваційних технологій в освіті нашої країни. Статтю присвячено питанням класифікації і проблемам впровадження інноваційних освітніх технологій.

Education as one of the most important components of society, depending on one hand on the processes happening in it, must quickly react and correspond to the state of scientific and technical progress, trends of country economic sphere development, on the other hand, it certainly influences all the processes and sides of life as it trains specialists, develops personality, forms certain life views. That is why the modern state, problems of implementation and prospects of innovative technologies in our country deserve special attention. The article is dedicated to the questions of classification and problems of implementation of innovative educational technologies.

За словами українських науковців “характерною ознакою сучасного стану світової економіки є широке впровадження у виробництво новітніх досягнень науки і техніки. На початку XXI століття процес створення та нагромадження нових знань спричинив перехід до якісно нового стану: знання стали самостійною продуктивною силою. Характерною ознакою сучасної економіки є створення та використання нових знань, перетворення їх на повноцінний фактор виробництва, який відіграє провідну роль у підвищенні продуктивності праці в матеріальній сфері” [1].

Термін “інновація” (з пізньолатинської *innovatio* – оновлення, новизна, зміна) означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять в середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану в інший.

За світовим баченням, інноваційна діяльність вбирає в себе наукову, науково-технічну і технологічну діяльність як невід’ємні складові повного циклу створення нової продукції. Відповідність рівня освіти рівню науково-технологічного і фінансово-економічного розвитку суспільства обумовлює інноваційний потенціал країни.

Важливим напрямом діяльності держави є моніторинг інноваційної діяльності – систематичний збір, обробка та аналіз інформації про перебіг інноваційних процесів, практичні наслідки заходів держави щодо стимулювання і регулювання інноваційної діяльності в країні, результати реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [4].

Стрімкий розвиток інноваційних технологій і світові процеси глобалізації стали причиною масштабних освітніх реформ. Важливими чинниками, які також впливають на освіту є: 1) розвиток економіки знань, що перетворює освіту на продуктивний сектор економіки та зумовлює якісно нові вимоги до менеджменту знань в освітній системі; 2) якісно новий етап розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що слугують як засобом поширення та активізації процесів економічної, політичної та культурної глобалізації, так і самостійним важелем освітніх змін [6: 391].

У 1978 р. група вчених, яка досліджувала стратегії навчання, у доповіді Римському клубу запропонувала два терміни “традиційне (нормативне) навчання” та “інноваційне навчання”, з метою зауважити на неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей.

Інноваційне навчання – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна діяльність, яка ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [3: 339].

З одного боку система освіти, як важливий елемент суспільства, має постійно відстежувати тенденції інноваційної політики та пріоритетні напрями інноваційної діяльності країни³, з метою забезпечення відповідної підготовки майбутніх фахівців.

З іншого боку сама система є споживачем інноваційних технологій. Саме тому науковці всього світу приділяють пильну увагу вивченню питання інноваційних технологій в освіті. На заході дослідження ведуться з кінця 50-х років ХХ сторіччя і близько 15 років у нашій країні. Серед учених, які вели дослідження у даному напрямку слід відзначити праці І.Д. Беґа, Л.І. Даниленка, І.М. Дичківської, М.В. Кларіна, О.М. Пехоти, О.В. Попової, Л.С. Подимової, А.І. Пріґожина, В.А. Сластьоніна, А.В. Хуторського.

З’являється нова наука – педагогічна інноватика – вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій [3: 18].

З точки зору А.В. Хуторського під педагогічною інноватикою необхідно розуміти науку, що вивчає природу, закономірності виникнення і розвитку педагогічних інновацій, їх зв’язок з традиціями минулого і майбутнього відносно суб’єктів освіти. Автор також зауважує, що на відміну від дидактики, де об’єктом наукового дослідження виступає процес навчання, педагогічна інноватика досліджує трьохскладовний процес – процес створення, засвоєння і застосування нововведень.

Педагогічна інноватика та її методологічний апарат можуть стати діючим засобом аналізу, обґрунтування і проектування модернізації освіти, яка є характерною рисою сьогодення. На жаль, хід інноваційних процесів у системі освіти відзначає відсутність цілісності та системності в освоєнні новацій. Педагогів практиків насамперед цікавлять конкретні результати оновлень. Однак, важливо розуміти, що будь-яка інновація це не просто деяка ідея, метод, засіб, технологія або система, це процес впровадження і засвоєння цієї новинки. Для ефективного впровадження будь-якого нововведення необхідно мати розроблені методи управління й організації інноваційних процесів. Тобто окрім детально розробленої новації (методики, форми, педагогічної технології) необхідно чітко усвідомлювати як має відбуватися її впровадження, засвоєння і подальше супроводження.

Поняття “педагогічна” або “освітня інновація” є складовою загального поняття “інновація”, у якій окрім освітньої виділяють інженерно-технічну, медичну, інше галузеву [5: 8]. Інновації в освіті розглядають у трьох аспектах: соціально-економічному, психолого-педагогічному і організаційно-управлінському (А.В. Хуторської [7]) або науково-виробничому (Л.І. Даниленко [5: 9]), які можуть сприяти або перешкоджати інноваційному процесу.

Необхідно зауважити, що згідно останніх досліджень у археології саме поява технології суттєво вплинула на сучасну людську цивілізацію, зробила можливим її подальший розвиток і вдосконалення. Якщо зробити невеликий історичний екскурс, то побачимо, що технологія (техно – майстерність, мистецтво; логос – наука) є всюди, де є досягнення, прагнення до результату, але усвідомлене використання технологічного підходу було справжньою революцією. До появи технології панувало мистецтво – людина робила щось, але це щось виходило тільки у того, хто мав певний дар. Технологія робить доступним всім те, що було доступно тільки обраним, обдарованим. Наприклад, виготовлення кам’яної

³ науково, економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та на збільшення експортного потенціалу держави [Гуржій: 104].

сокири можна представити як акт мистецтва, а можна – як технологію. Однак зі смертю носія мистецтва виготовлення сокир, зазначених інструментів більше не буде. А технологія дозволяє зберегти майстерність назавжди, можливо з трохи нижчою якістю продукту.

У кінці ХХ століття наші знання про те, як виникли якнайдавніші кам'яні знаряддя, зазнали зміни. Процес появи знарядь раніше був визначений як процес поступовий: спочатку з'являлося примітивне, яке пізніше набувало сучасної зовнішності. Була видимою картина удосконалення, виходячи з попереднього етапу (поступове підгострювання країв каменя). Зараз археологи вважають, що відбувається винахід техніки розколювання каменя, а не запропонованого раніше винаходу знаряддя.

Будь-яка освітня інновація починається з творчої особистості (носія інновації), який має певну педагогічну ідею (ядро інновації) і проводить експеримент (джерело інновації). У виконанні вчителя або викладача його освітня інновація це мистецтво, але наскільки ефективним буде впровадження даної інновації в інших навчальних закладах у значній мірі залежить саме від інноваційної освітньої технології.

І.М. Дичківська наводить наступне означення: інноваційна педагогічна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [3: 338].

На думку Л.І. Даниленко, інноваційна освітня технологія – це якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка привносить суттєві зміни до результату освітнього процесу і розглядається як багатокомпонентна модель – така, що включає в себе: навчальну, виховну та управлінську інноваційні технології [5: 20].

До навчальних інноваційних технологій вчений відносить такий набір операційних дій педагога з учнем, в результаті яких суттєво покращується мотивація учнів до навчального процесу. Серед таких технологій значне місце посідають технології:

- особистісно-орієнтованого навчання,
- інтегративного,
- інформаційного,
- дистанційного,
- модульно-розвивального тощо.

До виховних інноваційних технологій відносяться мистецькі засоби й прийоми впливу педагога на свідомість особистості учня з метою формування в нього особистісних цінностей у контексті із загальнолюдськими. Наприклад, технологія ранньої соціалізації, формування почуття національної гідності у шкільної молоді, духовного розвитку учнів.

До управлінських інноваційних технологій відносяться сучасні економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, що створюють умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення [5: 20].

Необхідно зауважити, що ключовою фігурою в процесі змін є вчитель. У зв'язку з цим набуває особливого значення фактор опору змінам. Порівнюючи відсоток суб'єктів інновацій згідно з класифікацією складеною Е. Роджерсом та відсоток учителів по їх відношенню до нововведень (за даними К. Ангеловськи) бачимо, що у сфері освіти осіб, завжди відкритих до всього нового, які трохи авантюристи та інтенсивно спілкуються з локальними групами на 4,2 % більше ніж у економіці (6,6 % освітян проти 2,5 % у соціально-економічній сфері). Майже однакову кількість становлять “реалі затори” – 47,5 % у сфері освіти та 44,7 % у соціально-економічній сфері. У цю групу ми об'єднали дві категорії за класифікацією Е. Роджерса: “ранніх реалі заторів” – людей, які слідуєть за новаторами, оказують вплив і виступають лідерами думки та “попередню більшість”, які рідко виступають у ролі лідерів та освоюють інновацію після зазначених вище груп. Наступна група “пізня більшість” у соціально-економічній сфері становить 34 %, Представники цієї групи починають освоювати під тиском соціального середовища або виходячи з власних потреб. Вони скептично відносяться до нововведень і необхідною умовою освоєння інновації є схвалення її колективом. Освітян у цій категорії значно менше – усього 17,7 %. Учасники

останньої групи орієнтовані на традиційні цінності та фактично гальмують хід інноваційних процесів. До “невпевнених” у соціально-економічній належать 16 %, а у сфері освіти – 31 % (рис. 1).

**Відношення до нововведень педагогів
та представників соціально-економічної сфери**

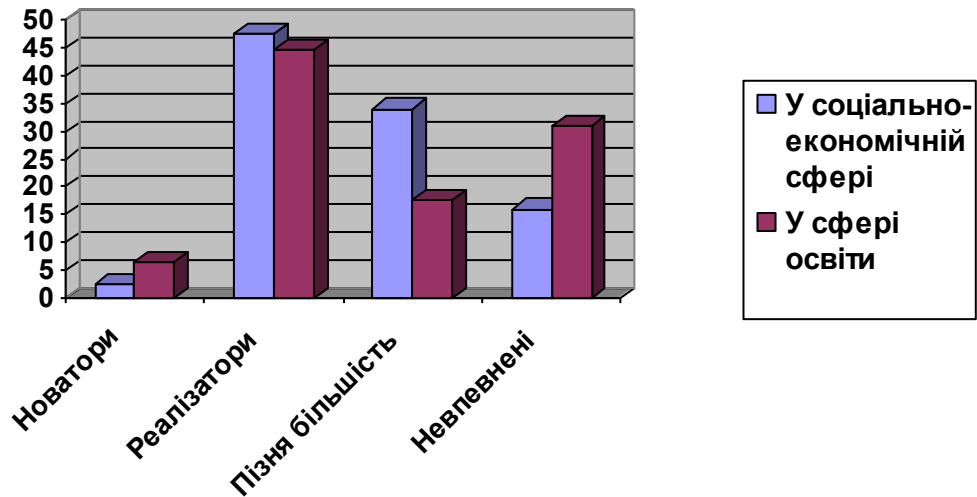

Рис. 1.

Не можна не погодитися з А.В. Хуторським у тому, що якщо учитель звикає жити у повній згоді з заданими зовні нормами і правилами, його інноваційні здібності гаснуть. Стандартизація поведінки і внутрішнього світу педагога супроводжується тим, що в його діяльності все більше місце займають інструктивні вказівки. У свідомості накопичується велика кількість готових зразків педагогічної діяльності. Як результат зниження творчого рівня особистості вчителя. Це, на наш погляд, і становить небезпеку тому що такий учитель може на високому рівні сформувавши певний набір знань, умінь, навичок в учнів з певної теми, предмету, але не в змозі виховати творчу, активну особистість, яка б могла адаптуватися до швидко змінюваного середовища, відповідаючи б вимогам сучасного суспільства.

Формування готовності учителя до змін передбачає цілу низку аспектів таких як розвиток професійних компетенцій, наділення вчителів ключовими повноваженнями у розробці та запровадженні інновацій навчального процесу, формування у них відчуття причетності до змін, мотивацію до досягнення високих результатів професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуржій А.М., Каракай Ю.В., Петренко З.О., Вавіліна Н.І., Куранда Т.К. Інноваційна діяльність в Україні. – Монографія. – К.: УкрІНТЕІ, 2006. – 152 с.
2. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи. Монографія. – К.: Логос, 1998. – 140с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
4. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16 січня 2003 р. № 433-IV.
5. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект. Науково-методичний посібник. / За редакцією Л. Даниленко. – К.: Логос, 2001. – 185 с.
6. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англосовітських країн в контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.): Монографія. – Суми: ВАТ “Сумська обласна друкарня”. Видавництво “Козацький вал”, 2004. – 500 с.
7. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика – рычаг образования <http://eidos.ru/journal/2005/0910-19.htm>